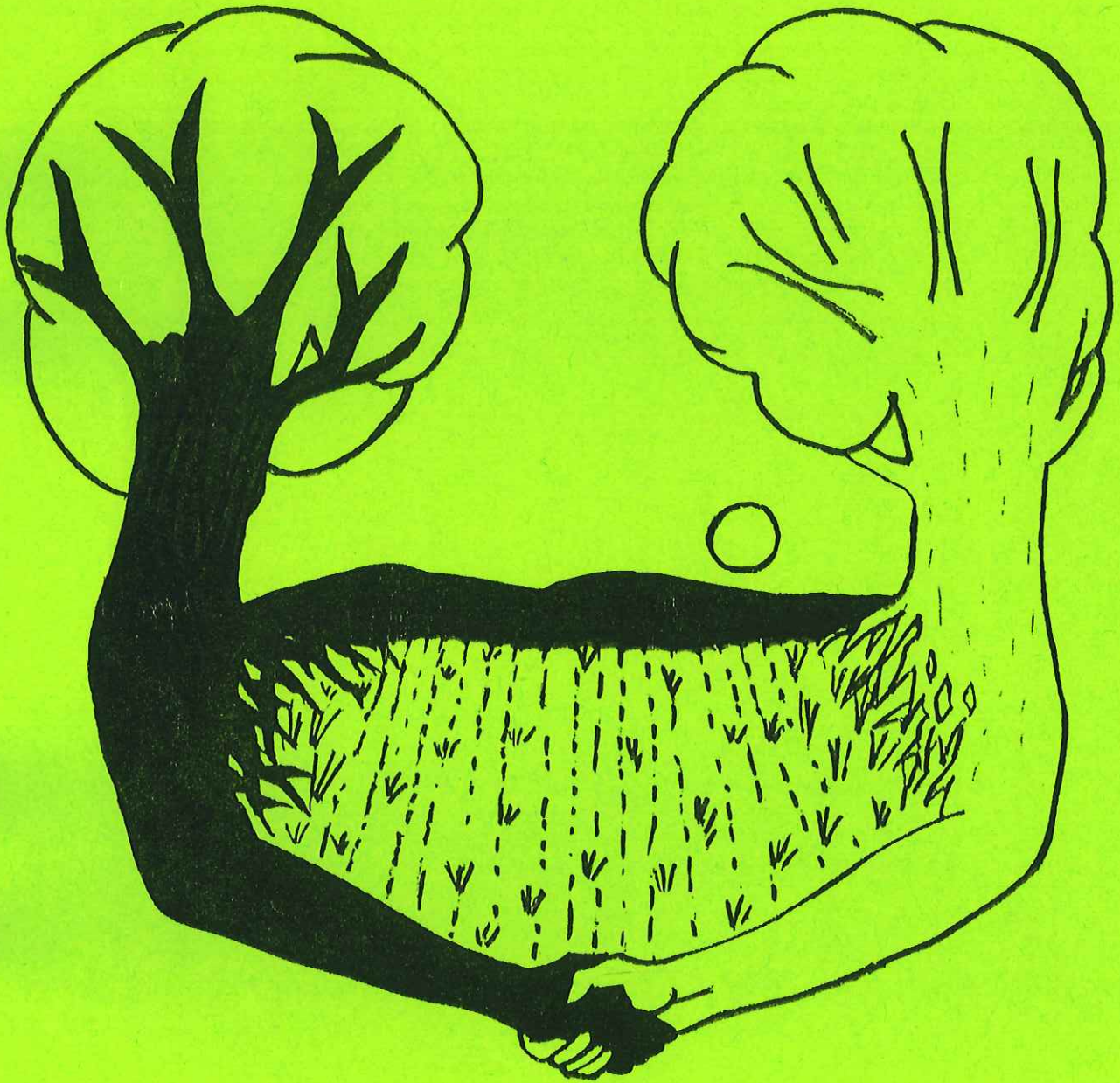

AGBLE!

16.

"AGBLE" betyder fhlt på ewe-språket. "AGBLE!" = Till fhltten!, Till arbetet!, Kom igen!, Sug i!

Nr 1 1987-88

September 1987

BULLETIN från
Molkoms FHS-Internationella linjen
Svenska Togoföreningen

Värmlands läns folkhögskola
Box 66
660 60 Molkom

Välkommen till ett nytt år 1987-88 med AGBLE!

Här kommer det första numret av AGBLE!, årgång 1987/88. Det är en ny kurs som övertar ansvaret för bulletinen, men som vanligt ska vi försöka

ge en så riktig bild som möjligt av Svenska Togoföreningens arbete, förhållandena vid Foyer Rural/CRASE och inte minst arbetet på vår egen kurs.

I DETTA NUMMER FINNER DU:

- * Minnesord över Eje Lindberg.
 - * Den nya togofamiljen. En presentation.
 - * Nya togofamiljen på utflykt.
 - * Två ungdomar från CRASE på väg hit.
 - * Ann-Maries rapport från SIDA:s byggseminarium 1987.
 - * Brev från Togo.
 - * Annons om årsmötet 22/11 -87. Annons om vår nästa kurs 1988/89.
-

Eje Lindberg är död.

Togo-projektet har alltid varit beroende av några lokala entusiasters vilja att arbeta för folkbildning. På Fornby var Eje en av dessa självklara stöttepelare i arbete för Togo.

Eje arbetade på Skeriol, Mora, på sin första lärartjänst åren 1944 - 46. Därefter förblev han trogen Fornby till sin pension - ja till sin död. Eje deltog alltid i våra många togomöten på Fornby, tog initiativ till information och insamlingar, till dagsverken. Under de år projektet vacklade, drev han ändå folkbildningstanken vidare. Folkbildningsarbetet i Togo stod honom lika nära som det i Dalarna. Eje hade perspektiven klara för sig - det kunde vi se inte minst i hans gedigna arbete för 100-årsjubileet på Fornby.

I Ejes dödsannons stod: "Tänk på Togo-föreningen". Vi som sedan fick delta i begravningen i Stora Tuna kyrka minns högtiden som ljus, positiv och solig. Det blev till slut en samling kring en skicklig, erfaren och varm folkbildare. Vi vill nu gärna föra vidare Ejes kamp för folkbildning.

Styrelsen.

DEN NYA TOGOFAMILJEN

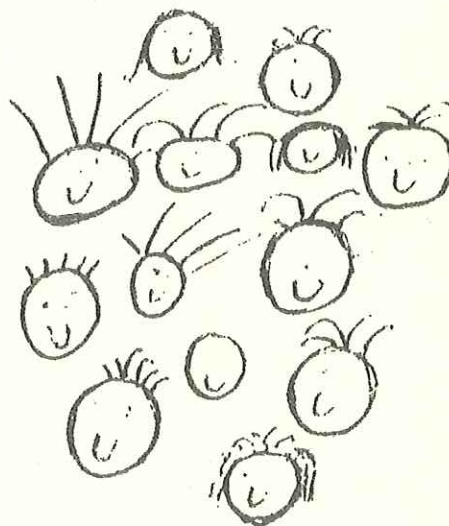
Den nya gruppen är nu installerad på skolan. Vi är hela tretton stycken elever. Kommer ifrån Malmö i söder till Sunne i norr. Vi är förväntansfulla över det som ska hända. Framför allt inför de två togoleserna som kommer hit i slutet av september.

Vilka är vi?

Jo, vi är tretton glada skitar som har drabbats av en förskräcklig förkylning. En kort presentation av de nya entusiasterna:

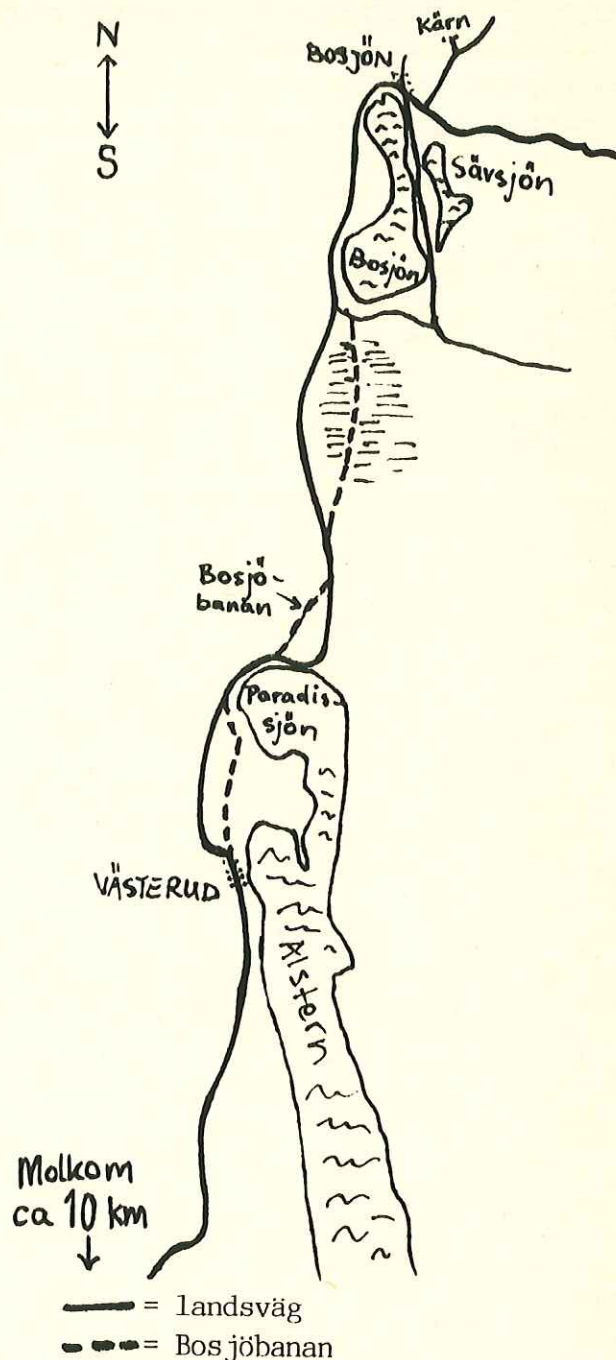
Maria är född och uppväxt i Filipstad. Hon är jordbruksutbildad och har jobbat på olika gårdar runt om i Sverige. Maria är förlovad med Jocke som kommer ifrån Karlstad. Jocke är klart störst i klassen och är inte rädd för att ta i! Han har jobbat inom snickeri och industri. När det gäller längden är Ingela ifrån Sunne en klar motsats mot Jocke. Ho ä e riktig värmäländska och är utbildad kontorist. Våra kända fotografer hitintills är Marianne, Uppsala-tjej som nyligen avslutat gymnasium. Hon gillar att teckna och sy när hon får tillfälle. Den andre är Thomas. Han é från Norrköping och har varit en globetrotter i hela Sverige. En oteknisk filosof. Anneli är en morgontrött smålänning som har arbetat på en ostkaksfabrik. Har där lagt grunden till tycke för många söta, goda saker. Annelie Folke, även kallad Folkan kommer också ifrån Småland och gillar ostkakor lika mycket som sin namne. Denna kvällströtta Annelie har jobbat inom restaurang och laboratorium. Kristian har tidigare gått på folkhöskolan i Åkarp som ligger utanför Malmö, där han kommer ifrån. Han är våran egen Patrik Sjöberg med golfklubban i handen. Från Skåne kommer även vår lektant Kristina som förgäves försöker få oss att leka charader. Det lärde hon sig på gymnasiets teaterlinje.

Mats-mast från den "fredliga" staden Karlskoga har just gjort sin värnplikt. Intresse: cykling och vapenexportfrågor. Susanne är franskan i klassen. Hon kommer ifrån Uppsala där hon har jobbat med olika saker, mest på kontor. Sista paret ut är Gunnel och Ulf. De träffades på Stensunds folkhögskola där de läste på fritidsledarlinjen. Ett av deras största intressen är freds-, miljö- och internationella frågor.

NYA TOGOFAMILJEN PÅ UTFLYKT

Raskt kastar vi oss in i handlingen. Efter fyra dagar av information på skolan skulle vi ut och bekanta oss med miljön. På tisdag morgon sken solen för ovanlighetens skull och glada i hågen packade vi in oss och vår packning i våra små bilar och susade iväg mot Västerud. Därifrån skulle vi förflytta oss till fots ca 16 km norrut till Bosjön. Vi skulle till stor del följa ett gammalt nedlagt järnvägsspår, Bosjöbanan, där järnmalmen förr transporterades från hyttorna ner till Lindfors och därifrån vidare till olika delar av Värmland. Enligt lärarnas rekommendation hade vi iklätt oss lätta promenadskor. Då vi i raskt tempo hade vandrat flera timmar var det dags för lunch. Stormköken plockades fram och en god och närande soppa tillagades. När alla hade ätit och var mätta och nöjda var det bara att hasta vidare. Där vi knatade på i vägdammet fick vi gott om tid att dra vårt livs historia för varandra. Plötsligt tog vägen slut och vi befann oss mitt i ett kärr. Vattnet steg oss till knäna och inte ens de som hade stövlar klarade sig torrskodda. Resten av vägen plaskades fram i blöta skor med svåra skavsår som följd.

Där det var möjligt följde vi Bosjöbanan norrut från Västerud, men emellanåt fick vi gå på landsvägen. Första dagen följde vi vägen på västra sidan om sjön Bosjön, och slog läger vid sjöns norra strand.

Efter avstickaren till Kärn andra dagen gick vi söderut mellan Bosjön och Sävsjön, och sedan vidare längs vägen tillbaka ned till Västerud.

Väl framme i Bosjön slog vi läger vid en mycket vacker badplats. Vi tände en lägereld och snart spred sig den ljuvliga doften av den värmländska nationalrätten nävgröt och fläsk. Alla åt med god aptit.

Vi hann knappt svälja ned kaffet för-
rän han stod mitt ibland oss, Rolf Karlstedt, mannen som tog oss med på en resa genom tiden. Från bergslagens barndom med dess hyttor och masugnar fram till idag. En och annan värmlands- historia fick vi också höra.

Efter några sånger hade elden brunnit ut och det var bara för oss att krypa ner i våra kalla sovsäckar.

Tidigt på morgonen väcktes vi av Mats och Håkans glada tjut när de tog sitt "morgondopp". Sömniga och frusna kröp en efter en fram ur tälten och började plocka fram frukost. Vissa sov längre än andra och fick bråttom att kasta i sig några mackor och riva ned sitt tält.

Ill sist var mat, tält och sovsäckar nedpackade igen och vi var redo att hänga på oss ryggsäckarna igen. Jockes trasiga fötter ville inte ned i kängorna igen, så honom fick vaktmästaren hämta.

Innan vi andra styrde stegen söderut igen tog vi en omväg till Teodor på

Kärn, en pigg och glad 84-åring som bodde på traktens bläst bevarade bergsmansgård. Delar av huset hade väggmålningar och tapeter kvar från 1730-talet. Teodor var en mycket färgstark personlighet som hade mycket att berätta om gårdens och traktens historia. Han läste också några egenhändigt författade dikter för oss. Till slut fick vi ändå slita oss från Bosjön och börja den långa vandringen hem. Takten var hård och skavsåren värkte. Vandringen avbröts endast för lunch med tupplur.

Äntligen hemma igen var alla ordentligt trötta och ömma i fötter och ben. Mats berättade att sträckan Västerud-Bosjön är ungefär lika lång som mellan Kuma-Dunyo och Agotimé, och att det inte är ovanligt att man över en dag hälsar på i varandras byar.

Vi som är unga i det moderna Sverige tycker att vi har gjort en väldig prestation när vi har gått tre mil på två dagar, men det är ju inte så länge sen man även här fick gå flera mil för att hälsa på släktingar och vänner.

Här är vi allihop (utom Jocke) samlade runt Teodor utanför hans fina gård. Längst till höger står Rolf Karlstedt och hans son Jonas.

Två stipendiater från Togo på väg!

I mitten av september trodde vi att vi skulle få besök av Kofi och Abila från Togo. Jocke och Mats åkte (klockan tre på natten) till Stockholm för att möta dem, men på grund av passkrångel så kom de inte med flyget. Stockholms resan var dock inte helt förgäves eftersom den resulterade i en tryckpress.

Vi får hoppas att allt fungerar så att våra gäster kan komma i slutet av månaden hit till Molkoms Folkhögskola. De kommer att vara med oss på våra lektioner och dagsverken. Vi kommer att få lära oss av varandra om våra olika samhällskulturer. Alla på skolan kommer att göra allt för att hjälpa dem att trivas.

Den 5 - 9 oktober ska togoleserna och klassen ut på den värmländska landsbygden, för att få insikt i olika jordbruksformer. Där ska vi bl a lära oss mjölka svartvita, rödbruna och diverse färgade saker.

Vi hoppas att inte Sveriges kalla klimat ska ge dem en alltför stor chock. De kommer nog att behöva en del varma kläder, så om Du har några kläder liggande hemma var vänlig och överlämna dem till någon i Togolänjen. När Kofi och Abila har åkt hem vid årsskiftet dröjer det inte länge förrän det är vår tur att åka och hälsa på dem.

SVENSKA TOGOFÖRENINGENS

ÅRSMÖTE

PA

Fornby folkhögskola

Sönd. 22 nov. 1987.

kl. 14.00

I samband med årsmötet planeras en kurs med början lörd. 21/11, kl. 14 i samarbete med Framtidsmuséet och SKS i Borlänge. Huvudtema:

FOLKBILDNINGSARBETE I AFRIKA

Margareta Ringström (SIDA o. SKM) medverkar under rubriken "Afrikas kvinnor för morgondagens livsmedel".

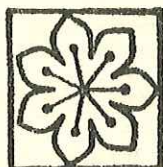
Marianne Ehlin talar om "Hur lärarfacket kvinnokurser kan stärka självtilliten i Öst- o. Västafrika".

Utställning om folkbildningsprojekt från Togo i Väst- och Tanzania i Östafrika.

Utförligare program kommer senare

FOLKBILDNING och LIVSVILLKOR I U—LAND

Folkhögskolekurs med u-landsinriktning i projektarbetsform. Tre månader av kurstiden förläggs till en byfolkshögskola i Togo, Västafrika. Kursstart omkr. 1 sept. 1988.

Värmlands läns folkhögskola

Box 66

660 60 Molkom

Tel. 0553-100 04

Glimtar från SIDA:s byggseminarium 1987

I augusti ordnade SIDA ett seminarium för enskilda organisationer som bygger nånting i u-länderna. Femtio personer deltog varav 48 st var män. Många olika kristna organisationer representerades samt Rädda Barnen, Child Care, Vikingaskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Vänortsföreningen Strängnäs-Kibaya, Tanzania, Blåbandrörelsen, Svalorna, Afrika-grupperna, SADEL och vi.

Det pratades mycket om byggmaterial, om klimat och energiaspekter på byggnader, om spisar, vatteninstallationer, toaletter m.m.

Många organisationer importerade byggmaterial från Sverige eftersom det är svårt att få tag i god kvalitet i landet de bygger. Andå betonades vikten av att använda lokalt material och att ta hänsyn till den lokala byggtraditionen. Detta har gjorts i alldeles för liten utsträckning hittills eftersom de flesta u-landsbyggnader ser likadana ut oavsett i vilket land de ligger och de är oftast byggda i västerländsk modell. Mycket finns att lära av den lokala byggtraditionen eftersom byggtekniken i de traditionella husen i flera generationer anpassats till klimatet och byggmaterialet som finns just där.* Det är egentligen konstigt att de flesta biståndsorganisationer väljer att skicka svenska byggare ner för att bygga skolor, sjukstugor, kyrkor, bostadshus m.m. Vi, Togoföreningen, verkar vara ganska ensamma om att lita till den lokala byggkunskapen.

En diskussion handlade om huruvida man bör använda "underhållsfria" material eller ej. Vissa tyckte att underhållsfria material, alltså importerade, i så stor utsträckning som möjligt bör väljas. Andra var kritiska till det och litade inte helt på sådana material utan menade att det är bättre att underhålla ofta om det nu är enkelt och billigt att göra det.

Många organisationer känner press på sig att bygga fort. Nya projekt planeras hemifrån på löpande band och projektet de nyss lämnat stupar därför att det inte blivit förankrat bland befolkningen som det var till för. (I ett annat projekt, en skola, skulle "folkets" engagement öka genom att det ingick i elevernas sociala arbete att skura toaletterna... Skulle det inte vara bättre att få vara med att bygga eller bestämma hur skolan skulle se ut?)

Det var kul att CRASE togs upp som ett föredöme vid två tillfällen. Dels att det inte byggts klart på en gång utan att det sker etappvis, och dels att det finns en kontinuerlig kontakt som har skapat ett ömsesidigt förtroende mellan biståndsgivare och mottagare.

Vad gäller vatteninstallationer rekommenderas enkla lösningar. En norrlänning som arbetat som byggare i bl a Tanzania tyckte att SIDA-anslag ej borde beviljas utan att regnvattenbehållare och takvattenrännor fanns med i ansökan.

Dusch är typiskt västerländskt och medför bara extra installationer som lätt krånglar eller rostar sönder. I många kulturer tvättar man sig av tradition med hjälp av hink och skopa - så varför ändra på det? Vattentoaletter bör också undvikas om det nu inte finns rikligt med vatten året runt. Vi fick tips på enkla varianter av "ute-dass" av föreläsaren Varis Bokalder. Han gav också tips på enkla spisar för ved och kol och berättade om jordhusbyggen och andra klimatanpassade byggen.

Allmänt tyckte han att solen borde utbytts i större utsträckning som energikälla. Solfångare kan relativt enkelt byggas på taken för att få varmvatten. Solceller för el är ganska dyra i inköp men håller sedan mycket länge utan underhåll. En man som arbetat i Sierra Leone, delgav sina erfarenheter av biogas.

Seminariet avslutades med en beskrivning av några lyckade lågkostnadsbostadsprojekt studerade av SADEL (Swedish Association for Development of Low-cost housing) i Lund. Det gällde mest förbättrade bostäder och infrastruktur för dem som hamnat i storstädernas slumområden.

Jag tror de flesta var nöjda med seminariet. Man fick en uppfattning vilka andra organisationer som "håller på" jorden runt. Många problem luftades och många tankeställare gavs.

Ann-Marie Svensson

Gamla beprövade kunskaper återupprättas.

* BOKTIPS: Natural energy and vernacular architecture, Principles and Examples with reference to Hot Arid Climates
av Hassan Fathy

Kan beställas från
The University of Chicago Press
Chicago 60637, USA

I alla tider har folk anpassat sitt byggande till det lokala klimatet. Men med den moderna arkitekturens utbredning har man allt mer fjärrat sig från dessa kunskaper. Hassan Fathy beskriver här hur man i heta, torra klimat kan gå tillväga. De flesta exemplen är från Egypten. Vi bör åter lära oss detta och använda oss av det i våra nya byggnader.

BREV FRÅN TOGO

I slutet av augusti och början av september har kommit till olika styrelsemedlemmar (Ann-Marie, Agneta, Mats). Brevet innehåller en del information om CRASE, som kan vara av mera allmänt intresse. Här följer referat av dessa delar.

BREV FRÅN DEH KOMI BANZI,
Direktör för "direktionen" i Lomé.

Deh berättar att centret i Danyo går bra. Man kommer att köpa mycket material till snickeriet, smedjan och sömnadsateljén. Man skall snart börja bygga på det nya elevhemmet. Man har också köpt ett elektriskt aggregat, jordbruksredskap, en TV-apparat och en kassettradio. De två utsedda ungdomarna från CRASE förbereder sig för att komma till Sverige i september.

(Kommentar: Det framgår inte av brevet, men det är troligt att pengarna till de sist nämnda apparaterna kommer från någon av de olika utländska organisationer som finns i Togo. Det blir en uppgift för den nuvarande Molkomsgruppen att ta reda på hur det förhåller sig.)

BREV FRÅN AGBEKPONU K YAO.

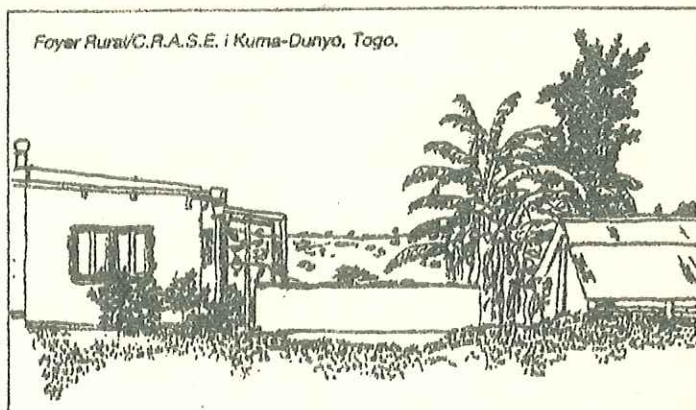
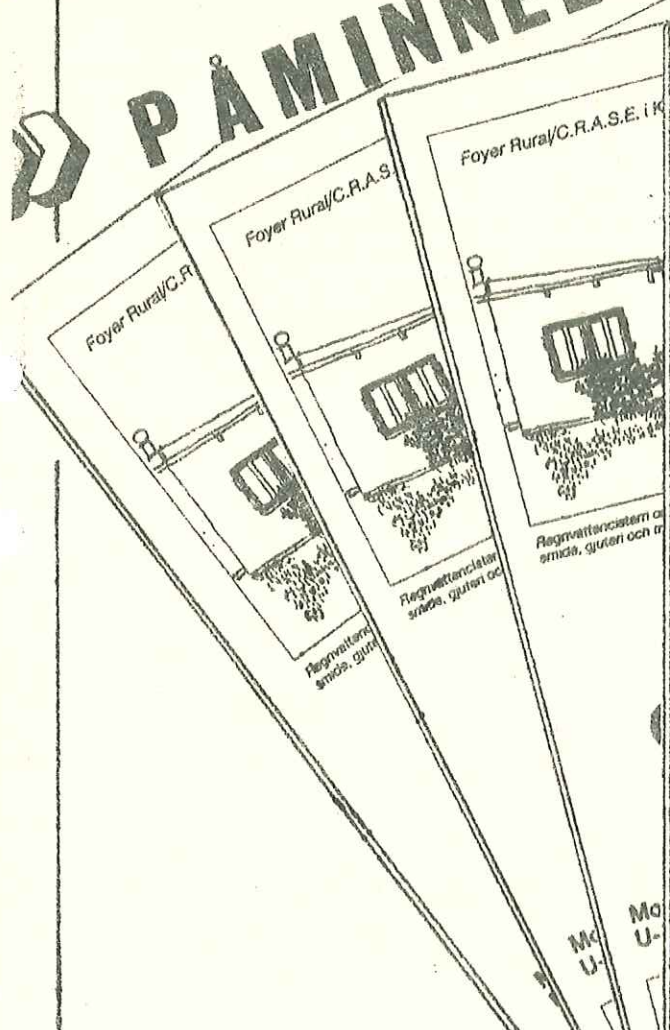
Yao preciserar namnen på de två ungdomarna, som kommer till Molkom. De är Nyamedzose Kofi och Badagbor Abila.

I övrigt andas hans brev en optimism som vi inte varit så vana vid på senare år. Han säger att han är mycket upptagen i snickeriet och att hans pojkar arbetar mycket hårt. "Jag tycker om att alltid ha fullt upp att göra i snickeriet på CRASE", säger han.

Relationerna till "chef de canton" (kommun-chefen för alla byarna, som av hävd kommer från Yaos hemby Tokpli) har förbättrats och "vi har åter ett mycket bra samarbete".

Årets almanacka 1988 är här!

PÅMINNELSE

Foyer Rural/C.R.A.S.E. i Kuma-Dunyo, Togo.

Regnsvettscistern omgiven av huvudbyggnaden med sömnad och snickeri och loket för smida, gruten och träskulptur. Överst på cisternen ligger en spiral.

ALMANACKA CALENDRIER 1988

SVENSKA TOGOFÖRENINGEN

Postgata nr. 87 38 44-7

Molkoms folkhögskola
U-landslinjen

Foyer Rural/C.R.A.S.E.
Kuma-Dunyo.

U-landslinjen vid MOLKOMS FOLKHÖGSKOLA har gjort denna almanacka till förmån för SVENSKA TOGOFÖRENINGEN, som ekonomiskt stöder utbildningskretsen FOYER RURAL/C.R.A.S.E. i Kuma-Dunyo. Teckningarna, med ewe från C.R.A.S.E. och omgivningarna, har gjorts av Jill Ohlson.
Ewe-ordspåren vid varje månadssida har översatts till franska av utställningsaren vid Foyer Rural/C.R.A.S.E., Agnès Agnès.
Dagarna och månaderna nämns här också på ewe-ordspåren. Men för namn efter den västafrikanska månaden är Minko, Mankadagarna är för pökarfisker.
Månad: Koko/Akoko, Tidag: Koko/Akoko, Credo: Koko/Akoko, Yee/Yee, Fredag: Koko/Akoko, Lördag: Koko/Akoko, Söndag: Koko/Akoko.
Ett ewe-traditioner inordnas året i 12 månader om 28 dagar. Vid avslutningen till vårt sätt att räkna har den 13:e, Fosse i rya stegen, också fått utgå.

Nu är den klar, vår egen almanacka 1988! Den är gjord av Togo-familjen -87 Jill Ohlson har gjort en tuschteckning till varje månad, med motiv från Foyer Rural/C.R.A.S.E. och dess omgivelser. För varje månad finns ett ewe-ordspråk på ewe, franska och svenska. Det är snickarläraryn Agbekponu Yao, som har hjälpt till med översättningen. Som i fjol-årets almanacka är dagarnas och månadernas namn på ewe och svenska. Formatet är A4. Pris: 30 kr. Sedan tryckkostnaderna betalats går hela behållningen till att stödja verksamheten vid Foyer Rural/C.R.A.S.E. i Kuma-Dunyo.

Enstaka eller några få ex rekvireras enklast genom inbetalning på Sv. Togoföreningens pg 67 38 44 - 7. Skriv då att det gäller almanackan! Större antal kan beställas mot räkning från:

U-landslinjen, Molkoms folkhögskola,
Box 66,
660 60 Molkom Tel. 0553-10004

Vackra tavlor med motiv från Kuma-Dunyo

Jill gör också underbart vackra tavlor av motiven, som finns i almanackan. Det är linoleumtryck, som målats med akvarellfärger (se nästa sida!). Priset är 300 kr/st, varav 100 kr går till Sv. Togoföreningen. Tavlorna kan beställas direkt från:

Jill Ohlson, Kalhult skola,
283 00 Osby Tel. 0479-14981

Beställningar kan också förmedlas av oss i Molkom.